

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

دوره دکتری
فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی

گروه علوم انسانی

مصوب پانصد و پنجاه و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی

مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۲

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره دکتری فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی

گروه: علوم انسانی
رشته: فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی گرایش:
دوره: دکتری
کد رشته:

شورای گسترش آموزش عالی در پانصد و پنجاه و ششمین جلسه مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۲ براساس طرح دوره دکتری فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی که توسط گروه علوم انسانی تهیه شده و به تأیید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می‌دارد:

ماده (۱) برنامه آموزشی دوره دکتری فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم‌الاجرا است.

الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و براساس قوانین تأسیس می‌شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می‌باشند.

ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده (۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۸۴/۵/۲۲ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم‌الاجرا است.

ماده (۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می‌شود.

رأی صادره پانصد و پنجاه و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی
مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۲
در خصوص برنامه آموزشی دوره دکتری فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی

(۱) برنامه آموزشی دوره دکتری فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام
خمینی که از طرف گروه علوم انسانی پیشنهاد شده بود، با اکثریت
آراء به تصویب رسید.
(۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رأی صادره پانصد و پنجاه و ششمین جلسه شورای گسترش آموزش عالی مورخ
۱۳۸۴/۵/۲۲ در مورد برنامه آموزشی دوره دکتری فقه و مبانی حقوق و
اندیشه امام خمینی صحیح است و به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر محمد مهدی زاهدی

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

رونوشت: به معاونت محترم آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

دکتر سعدان زکائی

دبیر شورای گسترش آموزش عالی

بسمه تعالی

دکترای فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی (س)

۱- اهداف و نحوه طراحی دوره

امروزه نقش نگاه بیرونی به علم و شناخت مفاهیم پایه (مبادی تصویری) و پیش‌فرضها (مبادی تصدیقی) اهداف، موضوع، قلمرو، روشها، منابع، علوم پیشینی و تأثیرگذار بر یک علم و سرانجام نظریه‌های اساسی که در درون آن علم ارائه می‌شود بسیار مهمتر از اظهارنظر درباره یکی از مسائل آن است، چرا که تحول در امور مذکور باعث تحول اساسی و بنیانی در آن علم می‌شود.

حضرت امام (س) از جمله شخصیهایی بودند که علاوه بر ارائه نظریاتی جدید درباره مسائل علم فقه، در تحولات بنیادی این علم نیز نقش برجسته‌ای بر عهده داشتند. در نتیجه، حصول شناخت از بُعد فقهی شخصیت علمی ایشان بسیار لازم و ضروری است و شاید بتوان گفت که اساساً این بُعد است که از ایشان، شخصیتی متمایز ساخته است.

در پیشرفت سریع جهان علمی نوین و نیازهای متغیر زمان فقهای به وظیفه خویش عمل کرده‌اند که در سایه اجتهاد فقه را همگام با علم به جلو رانده و از رکود آن جلوگیری به عمل آورند. امام خمینی (س) از جمله فقهای بودند که از عهده ایفای این نقش به خوبی برآمدند و با رویکردی بدیع در زمینه نظریات فقهی، حقوقی و اصولی میراثی از خود به جای گذاشتند که خلأهای فکری جامعه امروز را پر می‌کند، مثلاً طرح نظریه «نقش زمان و مکان در اجتهاد» از جمله مسائلی است که باید برای آن سهم برجسته‌ای در آموزش و پژوهش اندیشه ایشان در نظر گرفته شود، چون این رویکرد حضرت امام (س) باعث شد تا آرای دیگر در پرتو آن مطرح شود.

بنابراین وظیفه رهروان راه آن فقیه بزرگوار است که برای نشر افکار ایشان اقدامی عاجل به عمل آورند. انجام این وظیفه فقط از طریق تربیت اساتید، محققان و

پژوهشگران متخصص در آرا و اندیشه‌های ایشان میسر است تا بتوان به واسطه آنان افکار حضرت امام (س) را در نقاط مختلف و در دانشگاه‌های سراسر کشور ترویج داد. به همین منظور پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی - که اولاً و محققاً بیش از هر مرکز آموزشی دیگر در این راستا احساس وظیفه می‌کند - درصدد بر آمده است با ایجاد مقطع دکترای فقه و حقوق در راه تعالی بخشیدن و غنی ساختن علوم اسلامی به این عمل مبادرت ورزد.

بنابراین، در طراحی واحدهای مربوط به مقطع دکترای فقه و حقوق تلاش شده است تا:

اولاً: حتی المقدور عناوین درسی ریز شود و هر عنوان بیش از ۲ واحد درسی نباشد. ثانیاً: عنوان جدیدی انتخاب شود تا رویکرد و دغدغه‌های امام (س) در زمینه پوشش‌دهی فقه به همه عرصه‌های زندگی انسان (فقه تئوری اداره انسان، جامع از گهواره تا گور است) اشراق شود. در واقع پیام خاصی که از این رشته متوقع است به همراه داشته باشد. گرچه این واحدها و سرفصلها در مدت بسیار اندک نوشته شده ولی با پشتوانه هم‌اندیشی‌ها و تجربه‌های نگارش سرفصلهای مقطع کارشناسی ارشد بوده و بسیار تلاش شده تا واحدها و سرفصلها جامع و مانع، منسجم، با اسلوب فنی و قابل دفاع باشد.

۲- مدت دوره و شرایط داوطلبان

مدت دوره چهار سال می‌باشد و پذیرش دانشجو از بین فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد در رشته‌های: فقه و مبانی حقوق اسلامی، حقوق قضایی، حقوق خصوصی، فقه و حقوق جزاء انتخاب خواهند شد.

۳- واحدهای درسی

مجموع واحدهای دوره ۴۶ واحد شامل ۱۸ واحد درس تخصصی (اصلی) و ۱۰ واحد پیشنیاز و ۱۸ واحد رساله به شرح زیر می‌باشد.

برنامه دکتری PHD

فقه و مبانی حقوق و اندیشه امام خمینی (س)

فهرست عناوین درس

تعداد واحد		نام درس
تخصصی (اصلي)	پیش نیاز	
۲		۱- فقه معاملات (۱) مکاسب شیخ انصاری، کتاب البیع امام خمینی (س)
۲		۲- فقه معاملات (۲) مکاسب شیخ انصاری، کتاب البیع امام خمینی (س)
۲		۳- فقه معاملات (۳) مکاسب شیخ انصاری، کتاب البیع مبحث خیار امام خمینی (س)
۲		۴- فقه عبادات جواهر الکلام، کتاب الخلل فی الصلاة امام خمینی (س)
	۲	۵- فقه جزائیات تفصیل الشریعه فی شرح تحریر الوسيله
	۲	۶- اصول (۱) کفایة الاصول، مباحث الفاظ امام خمینی (س)
۲		۷- اصول (۲) کفایة الاصول، مباحث الفاظ امام خمینی (س)
۲		۸- اصول (۳) کفایة الاصول، رسائل شیخ انصاری، مباحث عقليه امام خمینی (س)
۲		۹- اصول (۴) کفایة الاصول، رسائل شیخ انصاری، مباحث عقليه امام خمینی (س)
۲		۱۰- اصول (۵) کفایة الاصول، فوائد الاصول، رسائل شیخ انصاری، مبحث تعادل و تراجیح و اجتهاد و تقلید امام خمینی (س)
	۲	۱۱- قواعد فقهیه (۱) امام خمینی (س)
۲		۱۲- قواعد فقهیه (۲) امام خمینی (س)
	۲	۱۳- آیات الاحکام
	۲	۱۴- علم الرجال
۱۸		۱۵- رساله
۴۶		جمع

فقه معاملات (۱)

مکاسب شیخ انصاری، کتاب البیع امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصلی):

هدف:

سرفصل درس:

تعریف بیع، نقد کلام شیخنا الاعظم الانصاری و محقق نائینی چیزهایی که در صدق بیع معتبر است، خصوصیات عوضین، بیع معاطات ادله صحت معاطات، ادله لزوم معاطات، ادله عدم لزوم معاطات.

منابع اصلی درس:

مکاسب شیخ انصاری (قدس سره)، کتاب البیع امام خمینی (س)

منابع فرعی درس:

جواهر الکلام شیخ محمدحسن نجفی، جامع المقاصد، حاشیه آخوند خراسانی بر مکاسب، منیه الطالب تقریرات مرحوم میرزای نائینی، حاشیه شیخ محمدحسین اصفهانی بر مکاسب، تقریرات آیت الله آقای حاج آقا مصطفی خمینی، حقوق مدنی دکتر سید حسن امامی

فقه معاملات (۲)

مکاسب شیخ انصاری، کتاب البیع امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصلی):

هدف:

سرفصل درس:

ألفاظ عقد بیع، احکام عقد بیع، احکام مقبوض به عقد فاسد، شرایط متعاقدين، بیع فضولی، احکام اجازه و رد.

منابع اصلی درس:

مکاسب شیخ انصاری (قدس سره)، کتاب البیع امام خمینی (س)

منابع فرعی درس:

جواهر الکلام شیخ محمدحسن نجفی، جامع المقاصد، حاشیه آخوند خراسانی بر مکاسب، منیه الطالب تقریرات مرحوم میرزای نائینی، حاشیه شیخ محمدحسین اصفهانی بر مکاسب، تقریرات آیت الله آقای حاج آقا مصطفی خمینی، حقوق مدنی دکتر سید حسن امامی.

فقه معاملات (۳)

مکاسب شیخ انصاری، کتاب البیع مبحث خيارات امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصولی):

هدف:

سرفصل درس:

مبحث خيارات، خيار مجلس، خيار حيوان، خيار شرط، خيار غبن، خيار تأخير، خيار عيب.

منابع اصلی درس:

مکاسب شیخ انصاری (قدس سره)، کتاب البیع امام خمینی (س) مبحث خيارات

منابع فرعی درس:

جواهر الکلام شیخ محمدحسن نجفی، جامع المقاصد، حاشیه آخوند خراسانی بر مکاسب، منیه الطالب تقریرات مرحوم میرزای نائینی، حاشیه شیخ محمدحسین اصفهانی بر مکاسب، تقریرات آیت الله آقای حاج آقا مصطفی خمینی، حقوق مدنی دکتر سید حسن امامی.

فقه عبادات

جواهر الكلام، كتاب الخلل في الصلاة امام خميني (س)

تعداد واحد: ٢ واحد

نوع واحد: نظري

تخصصي (اصلي):

هدف:

سرفصل درس:

مبحث خلل در صلاة، خلل عمدی، خلل تقيه، خلل عن جهل قصوراً یا تقصيراً، تطبيق قاعدة لاتعاد الصلاة با خلل صلاة.

منابع اصلي درس:

جواهر الكلام شيخ محمدحسن نجفی (قدس سره)، كتاب الخلل في الصلاة امام خميني (س)

منابع فرعي درس:

مصباح الفقيه حاج آقا رضا همداني، مستمسك العروة الوثقى سيد محسن حكيم

فقه جزائيات
تفصيل الشريعة في شرح تحرير الوسيلة

تعداد واحد: ٢ واحد

نوع واحد: نظري

پيشنياز:

هدف:

سرفصل درس:

كتاب القضاء، مبحث حدود: سرقت، محاربه، قذف، زنا، لواط.

منابع اصلي درس:

تفصيل الشريعة في شرح تحرير الوسيلة آيت الله فاضل لنكراني، جواهرالكلام شيخ
محمدحسن نجفي (قدس سره)

منابع فرعي درس:

كتاب المبسوط شيخ طوسي، كتاب القضاء شيخنا الاعظم الانصاري، كتاب القضاء
ملا علي كني، كتاب القضاء آقا ضياء الدين عراقي.

اصول (۱)

کفایة الاصول، مباحث الفاظ امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز:

هدف: برای رشد و آماده کردن دانشجویان جهت تسلط به مبانی اصولی حضرت امام (س) و وصول به مراحل اولیه اجتهاد

سرفصل درس:

مباحث مقدمات علم اصول: موضوع علم اصول، وضع، صحیح و اعم، مشتق.
مباحث أوامر: ماده امر، هیئت امر، امر حقیقت در وجوب است، اتحاد طلب و اراده مبحث اجزاء.

منابع اصلی درس:

انوار الهدایه، مناهج الاصول، تهذیب الاصول، معتمد الاصول، تنقیح الاصول، جواهر الاصول، کفایة الاصول، فوائد الاصول تقریرات میرزای نائینی (قدس سره).

منابع فرعی درس:

نهایة الافکار تقریرات شیخ ضیاءالدین عراقی، منتهی الاصول آیت الله بجنوردی، علم اصول سید محمد موسوی بجنوردی.

اصول (۲)

كفاية الاصول، مباحث الفاظ امام خميني (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصلى):

هدف: رسیدن به رشد و آماده ساختن دانشجویان جهت تسلط به مبانی اصولی حضرت امام (س) و وصول به مراحل اولیه اجتهاد.

سرفصل درس:

مبحث مقدمه واجب، مبحث ضد، مبحث مفاهیم، مبحث اجتماع امر و نهی، مبحث عام و خاص، مبحث مطلق و مقید.

منابع اصلی درس:

انوار الهدایه، مناهج الاصول، تهذیب الاصول، معتمد الاصول، تنقیح الاصول، جواهر الاصول، كفاية الاصول، فوائد الاصول.

منابع فرعی درس:

نهاية الافكار تقریرات شیخ ضیاء الدین عراقی، منتهی الاصول آیت الله بجنوردی، علم اصول سید محمد موسوی بجنوردی.

اصول (۳)

کفایة الاصول، رسائل شیخ انصاری، مباحث عقلیه امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصولی):

هدف: رسیدن به رشد و آماده ساختن دانشجویان جهت تسلط به مبانی اصولی حضرت امام (س) و وصول به مراحل اولیه اجتهاد

سرفصل درس:

مباحث قطع و ظن، مبحث حجیت خبر واحد ...

منابع اصلی درس:

تهذیب الاصول، معتمد الاصول، تنقیح الاصول، جواهر الاصول، الرسائل امام خمینی (س)، رسائل شیخ انصاری (قده)، کفایة الاصول.

منابع فرعی درس:

فوائد الاصول تقریرات میرزای نائینی، نهاية الافکار تقریرات شیخ ضیاءالدین عراقی، منتهی الاصول آیت الله بجنوردی، علم اصول سید محمد موسوی بجنوردی.

اصول (۴)

کفایة الاصول، رسائل شیخ انصاری، مباحث عقلیه امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصولی):

هدف: رسیدن به رشد و آماده ساختن دانشجویان جهت تسلط به مبانی اصولی حضرت امام (س) و وصول به مراحل اولیه اجتهاد.

سرفصل درس:

مباحث اصول عملیه: براءت، اشتغال، تخییر، استصحاب.

منابع اصلی درس:

تهذیب الاصول، معتمد الاصول، تنقیح الاصول، الرسائل امام خمینی (س)، رسائل شیخ انصاری (قده)، کفایة الاصول،

منابع فرعی درس:

فوائد الاصول تقریرات میرزای نائینی، نهاية الافکار تقریرات شیخ ضیاءالدین عراقی، منتهی الاصول آیت الله بجنوردی.

اصول (۵)

کفایة الاصول، فوائد الاصول، رسائل شیخ انصاری، مبحث تعادل و
تراجم و اجتهاد و تقلید امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصولی):

هدف: رسیدن به رشد و آماده ساختن دانشجویان جهت تسلط به مبانی اصولی
حضرت امام (س) و وصول به مراحل اولیه اجتهاد.

سرفصل درس:

مبحث تعادل و تراجم، اجتهاد و تقلید.

منابع اصلی درس:

تهذیب الاصول، معتمد الاصول، تنقیح الاصول، الرسائل امام خمینی (س)، رسائل
شیخ انصاری (قده)، کفایة الاصول.

منابع فرعی درس:

فوائد الاصول تقریرات میرزای نائینی، نهاية الافکار تقریرات شیخ ضیاءالدین
عراقی، منتهی الاصول آیت الله بجنوردی.

قواعد فقهیه (۱) امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز:

هدف: تسلط دانشجویان بر قواعد فقهیه و اندیشه‌های فقهی حضرت امام (س) با این قواعد و آماده ساختن آنان جهت وصول به مراحل اولیه اجتهاد.

سرفصل درس:

قاعده لاضرر، قاعده ید، قاعده تقیه، قاعده حرمت اخذ اجرت بر واجبات، قاعده من ادرك ركعة من الوقت فقد ادرك الوقت، قاعده الوقت حائل..

منابع اصلی درس:

رسائل شيخ انصاری (قده)، الرسائل امام خمینی (س)، بدایع الدرر فی قاعدة نفی الضرر امام خمینی (س)، تهذیب الاصول، المكاسب المحرمه حضرت امام خمینی (س)، كتاب الخلل فی الصلاة امام خمینی (س)، فوائد الاصول تقریرات میرزای نائینی

منابع فرعی درس:

نهاية الافكار تقریرات شيخ ضياءالدين عراقی، عوائد الايام فاضل نراقی، القواعد الفقهیه آیت الله بجنوردی، قواعد فقهیه سيد محمد موسوی بجنوردی.

قواعد فقهیه (۲) امام خمینی (س)

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

تخصصی (اصولی):

هدف: تسلط دانشجویان بر قواعد فقهیه و اندیشه‌های فقهی حضرت امام (س) با این قواعد و آماده ساختن آنان جهت وصول به مراحل اولیه اجتهاد.

سرفصل درس:

قاعده اصالة اللزوم در عقود، قاعده المغرور یرجع الی من غره، قاعده كل مبيع تلف قبل قبضه فهو من مال بايعه، قاعده لاتعاد، قاعده فراغ، قاعده تجاوز.

منابع اصلی درس:

کتاب الصلاة تقریرات میرزای نائینی، جواهر الکلام، کتاب البیع امام خمینی (س)، الرسائل امام خمینی (س)، کتاب الخلل فی الصلاة امام خمینی (س)

منابع فرعی درس:

عوائد الايام فاضل نراقی، القواعد الفقهیه آیت الله بجنوردی، مستمسک العروة الوثقی، قواعد فقهیه سید محمد موسوی بجنوردی.

آیات الاحکام

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز:

هدف:

سرفصل درس:

تعدادی از آیات الاحکام در ابواب مختلف فقه که مطابق است با اندیشه امام خمینی (س).

منابع اصلی درس:

کتاب آیات الاحکام امام خمینی (س)، قلائد الدرر، زبدة البیان.

منابع فرعی درس:

کنز العرفان، أحكام القرآن ابن العربی، الجامع لأحكام القرآن قرطبی، آیات الاحکام ملا محمد استرآبادی.

علم الرجال

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز:

هدف: برای شناخت سند روایات از حیث: صحیحه، حسنه، موثقه، مرسله، مضمرة، مقطوعه و غیر ذلک.

سرفصل درس:

مقدمه علم تفسیر، صحیحه، حسنه، موثقه، مرسله، مضمرة، مقطوعه، اصحاب اجماع، شناخت عقاید روات حدیث.

منابع اصلی درس:

مجلد آخر مستدرک الوسائل: مقدمه ۱ و ۲ و ۳ و ۴، مجلد آخر وسائل الشیعه: رجال شیخ حر عاملی، ترتیب اسانید کتاب الکافی مقدمه آیت الله العظمی بروجردی، تنقیح المقال، قاموس الرجال.

منابع فرعی درس:

رجال نجاشی، اختیار معرفة الرجال، معجم رجال الحدیث، روضات الجنان.